

Zbiór Orzeczeń

OPINIA RZECZNIKA GENERALNEGO
MACIEJA SZPUNARA
przedstawiona w dniu 22 stycznia 2019 r.¹

Sprawa C-694/17

**Pillar Securitisation Sàrl
przeciwko
Hildur Arnadottir**

[wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony przez Cour de cassation (sąd kasacyjny, Luksemburg)]

Odesłanie prejudycjalne – Jurysdykcja, uznawanie oraz wykonywanie orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych – Konwencja z Lugano II – Dyrektywa 2008/48/WE – Umowa o kredyt – Pojęcia „konsumenta” i „celu, który nie może być uważany za działalność zawodową lub gospodarczą”

I. Wprowadzenie

1. Niniejszy wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy relacji zachodzącej pomiędzy definicjami pojęcia „konsumenta” zawartymi w dwóch różnych aktach prawnych, których wykładnia należy do zakresu kompetencji Trybunału.

2. Dokładniej rzecz ujmując, w niniejszej sprawie Cour de cassation (sąd kasacyjny, Luksemburg) stawia Trybunałowi pytanie, czy osoba, która zawarła umowę o kredyt, która to umowa, zgodnie z art. 2 ust. 2 lit. c) dyrektywy 2008/48/WE², nie jest objęta zakresem stosowania rzeczony dyrektywy z tego względu, że całkowita kwota kredytu przyznanego na podstawie tej umowy jest wyższa niż 75 000 EUR, automatycznie nie powinna być uważana za konsumenta w rozumieniu art. 15 Konwencji o jurysdykcji i uznawaniu oraz wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych³.

3. Poprzez to pytanie sąd odsyłający zmierza mianowicie do ustalenia, czy pojęcie zawarte w dyrektywie 2008/48 harmonizującej niektóre przepisy prawa materialnego dotyczące umów o kredyt konsumencki ma decydujące znaczenie dla wykładni normy jurysdykcyjnej ustanowionej przez prawodawcę dla celów ochrony konsumentów w sporach transgranicznych z przedsiębiorcami. Niniejsza sprawa pozwoli zatem Trybunałowi na rozwinięcie skryształizowanych w wyrokach Vapenik⁴ i Kainz⁵ tez najnowszego orzecznictwa poświęconego badaniu spójności pojęć prawa prywatnego międzynarodowego w systemie prawa Unii.

¹ Język oryginału: francuski.

² Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 kwietnia 2008 r. w sprawie umów o kredyt konsumencki oraz uchylająca dyrektywę Rady 87/102/EWG (Dz.U. 2008, L 133, s. 66; sprostowania: Dz.U. 2009, L 207, s. 14; Dz.U. 2010, L 199, s. 40; Dz.U. 2011, L 234, s. 46).

³ Konwencja podpisana w dniu 30 października 2007 r. (Dz.U. 2009, L 147, s. 5) i zatwierdzona w imieniu Wspólnoty decyzją Rady 2009/430/WE z dnia 27 listopada 2008 r. (Dz.U. 2009, L 147, s. 1) (zwana dalej „konwencją z Lugano II”).

⁴ Wyrok z dnia 5 grudnia 2013 r. (C-508/12, EU:C:2013:790).

⁵ Wyrok z dnia 16 stycznia 2014 r. (C-45/13, EU:C:2014:7).

II. Ramy prawne

A. Konwencja z Lugano II

4. Rozdział II konwencji z Lugano II zatytułowany „Jurysdykcja” zawiera w sekcji 4 zatytułowanej „Jurysdykcja w sprawach dotyczących umów z udziałem konsumentów” art. 15, który w swoim ust. 1 przewiduje:

„Jeżeli przedmiotem postępowania jest umowa lub roszczenia z umowy, którą zawarła osoba, konsument, w celu, który nie może być uważany za działalność zawodową lub gospodarczą tej osoby, jurysdykcję określa się na podstawie niniejszej sekcji bez uszczerbku dla artykułu 4 i artykułu 5 punkt 5:

- a) jeżeli chodzi o umowę sprzedaży na raty rzeczy ruchomych; lub
- b) jeżeli chodzi o umowę pożyczki spłacanej ratami lub inną umowę kredytową, która przeznaczona jest do finansowania kupna rzeczy tego rodzaju; lub
- c) we wszystkich innych przypadkach, gdy druga strona umowy w państwie związanym niniejszą konwencją, na którego terytorium konsument ma miejsce zamieszkania, prowadzi działalność zawodową lub gospodarczą lub taką działalność w jakikolwiek sposób kieruje do tego państwa lub do kilku państw włącznie z tym państwem, a umowa wchodzi w zakres tej działalności”.

5. Zgodnie z art. 16 ust. 2 tej konwencji:

„Kontrahent może wytoczyć powództwo przeciwko konsumentowi tylko przed sądy państwa związanego niniejszą konwencją, na którego terytorium konsument ma miejsce zamieszkania”.

6. Artykuł 23 konwencji z Lugano II pozwala stronom poddać w drodze umowy spór już wynikły albo spór przyszły mogący wyniknąć z określonego stosunku prawnego, rozstrzygnięciu sądu lub sądów państwa związanego tą konwencją. Jednak, jeśli chodzi o postępowanie w sprawach umów zawartych przez konsumentów opisane w sekcji 4 tej konwencji, jej art. 17 stanowi:

„Od przepisów niniejszej sekcji można odstąpić na podstawie umowy tylko wówczas:

- 1) jeżeli umowa została zawarta po powstaniu sporu; lub
- 2) jeżeli przyznaje ona konsumentowi uprawnienie do wytaczania powództwa przed sądy inne niż wymienione w niniejszej sekcji; lub
- 3) jeżeli została ona zawarta między konsumentem a jego kontrahentem, którzy w chwili zawarcia umowy mają miejsce zamieszkania lub zwykłego pobytu w tym samym państwie związanym niniejszą konwencją, a umowa ta uzasadnia jurysdykcję sądów tego państwa, chyba że taka umowa nie jest dopuszczalna według prawa tego państwa”.

B. Dyrektywa 2008/48

7. Zgodnie z motywem 10 dyrektywy 2008/48:

„Definicje zawarte w niniejszej dyrektywie określają zakres harmonizacji. Obowiązki państw członkowskich związane z wprowadzaniem w życie przepisów niniejszej dyrektywy powinny zatem być ograniczone do takiego zakresu, jaki wyznaczają te definicje. Niniejsza dyrektywa nie powinna jednak naruszać możliwości stosowania przez państwa członkowskie, zgodnie z prawem wspólnotowym, przepisów niniejszej dyrektywy w dziedzinach, które nie są objęte zakresem jej zastosowania. Państwo członkowskie mogłoby w ten sposób utrzymywać lub wprowadzać przepisy krajowe odpowiadające przepisom niniejszej dyrektywy lub niektórym jej przepisom w stosunku do umów o kredyt nieobjętych zakresem stosowania niniejszej dyrektywy, na przykład w stosunku do umów o kredyt w kwocie niższej niż 200 EUR lub wyższej niż 75 000 EUR [...]”.

8. Artykuł 2 tej dyrektywy zatytułowany „Zakres stosowania” stanowi:

„1. Niniejsza dyrektywa ma zastosowanie do umów o kredyt.

2. Niniejszej dyrektywy nie stosuje się do:

[...]

c) umów o kredyt, którego całkowita kwota jest niższa niż 200 EUR lub wyższa niż 75 000 EUR;

[...]”.

9. Artykuł 3 lit. a) dyrektywy 2008/48 definiuje pojęcie „konsumenta” jako „osobę fizyczną, która w transakcjach objętych niniejszą dyrektywą działa w celach niezwiązanych ze swoją działalnością handlową, gospodarczą lub zawodową”.

III. Okoliczności sporu w postępowaniu głównym

10. Hildur Arnadottir, pozwana w postępowaniu głównym, zamieszkała w Islandii zaciągnęła w marcu 2005 r. pożyczkę w wysokości ponad 1 miliona EUR od spółki Kaupthing Bank Luxembourg. Pożyczka ta miała na celu umożliwienie pozwanej w postępowaniu głównym nabycia akcji islandzkiej spółki Bakkavör Group hf, w której pozwana była jednym z zarządzających. Zwrot wymienionej pożyczki miał nastąpić jednorazowo najpóźniej do dnia 1 marca 2010 r.

11. Spłata kredytu była zabezpieczona poręczeniem Bakkavör Group, podpisanym przez pozwaną w postępowaniu głównym i innego członka zarządu tej spółki.

12. Następnie Kaupthing Bank Luxembourg został podzielony na dwa podmioty. Jeden z nich – powódka w postępowaniu głównym – spółka Pillar Securitisation Sàrl zażądała zwrotu zaciągniętej przez pozwaną w postępowaniu głównym pożyczki przed sądami luksemburskimi w oparciu o zawartą w umowie pożyczki klauzulę przyznającą jurysdykcję tym sądom.

13. W pierwszej instancji tribunal d’arrondissement de Luxembourg (sąd rejonowy w Luksemburgu, Luksemburg) stwierdził brak swojej jurysdykcji do rozpoznania sporu z tego względu, że pozwaną w postępowaniu głównym należało uznać za konsumenta w rozumieniu art. 15 konwencji z Lugano II. W konsekwencji, zdaniem tego sądu, należało pominąć klauzulę jurysdykcyjną przyznającą jurysdykcję sądom w Luksemburgu, gdyż była ona niezgodna z zawartymi w art. 17 konwencji z Lugano II przepisami dopuszczającymi odstępstwa od przepisów ogólnych.

14. W drugiej instancji Cour d'appel (sąd apelacyjny, Luksemburg) potwierdził brak jurysdykcji sądów luksemburskich do orzekania w przedmiocie tego powództwa.

15. Powódka w postępowaniu głównym wniosła skargę kasacyjną, w której zgłosiła trzy odrębne zarzuty.

16. Z wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym wynika z jednej strony, że sąd odsyłający uważa, iż pierwszy zarzut nie jest zasadny, a z drugiej strony, że sąd ten nie podjął jeszcze ostatecznej decyzji w przedmiocie zarzutów drugiego i trzeciego.

17. W swoim drugim zarzucie dotyczącym naruszenia art. 15 konwencji z Lugano II powódka w postępowaniu głównym kwestionuje to, że Cour d'appel (sąd apelacyjny) uznał, iż inwestycja dokonana przez pozwaną w postępowaniu głównym dzięki umowie pożyczki została zrealizowana w celu innym niż zawodowy lub gospodarczy.

18. W swoim trzecim zarzucie, dotyczącym również naruszenia tego samego przepisu, powódka w postępowaniu głównym zarzuca Cour d'appel (sądowi apelacyjnemu), iż nie wziął on pod uwagę okoliczności, że umowa pożyczki zawarta przez pozwaną nie jest objęta zakresem stosowania dyrektywy 2008/48, która wyklucza z niego umowy o kredyt, w których całkowita kwota kredytu jest wyższa niż 75 000 EUR. W konsekwencji, zdaniem powódki w postępowaniu głównym, nawet jeżeli pojęcie „konsumenta” w rozumieniu art. 15 konwencji z Lugano II jest pojęciem autonomicznym, to umowa pożyczki, której całkowita kwota jest wyższa niż 75 000 EUR, nie może być uważana za umowę konsumencką dla celów stosowania tego przepisu.

19. W świetle tych zarzutów Cour de cassation (sąd kasacyjny) zastanawia się, czy zakres stosowania dyrektywy 2008/48 ma wpływ na definicję pojęcia „konsumenta” w rozumieniu art. 15 konwencji z Lugano II.

IV. Pytanie prejudycjalne i postępowanie przed Trybunałem

20. W tych to okolicznościach Cour de cassation du Luxembourg (sąd kasacyjny, Luksemburg) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującym pytaniem prejudycjalnym:

„Czy w ramach umowy kredytu, która ze względu na całkowitą kwotę kredytu nie jest objęta zakresem stosowania dyrektywy [2008/48], dana osoba może być uważana za »konsumenta« w rozumieniu art. 15 [konwencji z Lugano II], w braku przepisów krajowych wprowadzających przepisy omawianej dyrektywy w dziedzinach nieobjętych jej zakresem stosowania z tego względu, że umowa została zawarta w celu, który może być uważany za niezwiązany z jej działalnością zawodową [lub gospodarczą]?”.

21. Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym wpłynął do sekretariatu Trybunału w dniu 11 grudnia 2017 r.

22. Strony postępowania głównego, rządy luksemburski, portugalski i szwajcarski oraz Komisja przedstawiły Trybunałowi swoje uwagi na piśmie.

V. Ocena

A. Uwagi wstępne

23. Poprzez pytanie prejudycjalne sąd odsyłający zmierza do ustalenia, czy w sytuacji gdy brak przepisu krajowego wprowadzającego stosowanie przepisów dyrektywy 2008/48 w dziedzinach nieobjętych jej zakresem stosowania, osoba, która zawarła w celach prywatnych umowę o kredyt, która to umowa nie jest objęta zakresem stosowania rzeczony dyrektywy ze względu na całkowitą kwotę kredytu, mogłaby jednak być uważana za konsumenta w rozumieniu art. 15 konwencji z Lugano II.

24. W swoim wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym sąd odsyłający wskazuje, że to zarzuty drugi i trzeci skargi kasacyjnej powódki w postępowaniu głównym skłoniły go do przedstawienia Trybunałowi pytań o wykładnię art. 15 konwencji z Lugano II. Niemniej drugi zarzut nie dotyczy spójności pomiędzy tą konwencją a dyrektywą 2008/48. Może się wydawać, że za pomocą tego zarzutu powódka w postępowaniu głównym w rzeczywistości kwestionuje fakt, że zawierając przedmiotową umowę, pozwana w postępowaniu głównym jakoby działała w celach prywatnych.

25. W tym samym duchu w uwagach na piśmie Komisja wskazuje na swoje wątpliwości odnośnie do tej właśnie oceny sądu odsyłającego. Jeśli chodzi o rząd luksemburski, to nie kwestionując takiej oceny okoliczności faktycznych, ogranicza się on do wyrażenia w sposób abstrakcyjny uwag na temat charakteru i celu umów zawieranych z udziałem konsumentów.

26. Wobec takiego stanu rzeczy sędzę, że zarzut drugi skargi kasacyjnej oraz uwagi Komisji odnoszą się do założenia, na którym oparł się sąd odsyłający. Trybunał nie został bowiem zapytany o to, czy oprócz całkowitej kwoty kredytu istnieją inne okoliczności faktyczne sprawy w postępowaniu głównym, które pozwalają poprzeć tezę, że pozwana w postępowaniu głównym nie powinna być uważana za konsumenta.

27. W każdym razie wnioski o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym nie zawierają informacji, które umożliwiłyby zbadanie tej kwestii z urzędu w sposób dogłębny. Wszystkie informacje udostępnione Trybunałowi pochodzą od powódki w postępowaniu głównym, która kwestionuje brak jurysdykcji sądów luksemburskich do wydania rozstrzygnięcia w przedmiocie jej powództwa. Zatem, niezależnie od wątpliwości, które mogą się nasuwać w tym względzie, z uwagi na podział kompetencji pomiędzy Trybunałem a sądami krajowymi, nie będę badał kwestii, czy pozwana w postępowaniu głównym działała w celach prywatnych, gdy zawierała umowę o kredyt. W konsekwencji ograniczę niniejszą opinię do analizy kwestii prawnej, która znalazła odbicie w treści pytania prejudycjalnego, w takim kształcie, jaki został jej nadany przez sąd odsyłający.

B. Stanowiska stron

28. Jedyne powódka w postępowaniu głównym uważa, że art. 15 konwencji z Lugano II sprzeciwia się temu, by uważać za konsumenta kredytobiorcę, który zawarł umowę o kredyt nieobjęty ze względu na kwotę zakresem stosowania dyrektywy 2008/48. Po pierwsze, opierając się na sprawozdaniu objaśniającym dotyczącym konwencji z Lugano II, opracowanym przez profesora Fausta Pocara⁶, powódka w postępowaniu głównym utrzymuje, że wykładni art. 15 tej konwencji należy dokonywać w świetle przepisów Unii, a zwłaszcza dyrektywy 2008/48⁷. Po drugie, powódka w postępowaniu głównym zasadniczo sądzi, że wykluczając z zakresu stosowania tej dyrektywy umowy o kredyt

⁶ Dz.U. 2009, C 319, s. 1, zwane dalej „sprawozdaniem Pocara”.

⁷ Zobacz pkt 81 sprawozdania Pocara.

opiewające na kwotę wyższą niż 75 000 EUR, prawodawca uznał, że osoby zawierające umowy o kredyt przewyższające tę kwotę nie potrzebowały szczególnej ochrony. Korzyści płynące z norm jurysdykcyjnych takich jak art. 15 konwencji z Lugano II nie powinny zatem być rozszerzane na osoby, wobec których taka szczególna ochrona nie znajduje uzasadnienia.

29. Natomiast pozwana w postępowaniu głównym, rządy portugalski i szwajcarski oraz Komisja uważają, że wykładnia art. 15 konwencji z Lugano II nie zależy od dyrektywy 2008/48. Zasadniczo stoją oni na stanowisku, że pojęcie „konsumenta” zawarte w przywołanym przepisie powinno być interpretowane w sposób autonomiczny, a w związku z tym niezależnie od wyszczególnionych w art. 2 ust. 2 lit. c) dyrektywy 2008/48 ograniczeń związanych z całkowitą kwotą kredytu.

C. Analiza

30. Pytanie prejudycjalne w takim kształcie jak sformułowane przez sąd odsyłający dotyczy pojęcia „konsumenta” w rozumieniu konwencji z Lugano II i dyrektywy 2008/48. Mimo to rzeczywisty problem prawny ujawniający się w niniejszej sprawie nie dotyczy bezpośrednio definicji pojęcia „konsumenta” zawartego w konwencji z Lugano II i w dyrektywie 2008/48, lecz definicji pojęć „umowy” i „transakcji” zawartych w art. 15 tej konwencji i art. 3 wspomnianej dyrektywy.

31. W rzeczywistości zasadnicza część definicji pojęcia „konsumenta” w obu tych aktach prawnych jest w dużej mierze identyczna.

32. Zgodnie z art. 3 lit. a) dyrektywy 2008/48 „konsument” oznacza osobę fizyczną, która w transakcjach objętych tą dyrektywą działa „w celach niezwiązanych ze swoją działalnością handlową, gospodarczą lub zawodową”.

33. Tak samo zgodnie z brzmieniem art. 15 konwencji z Lugano II konsumentem jest osoba, która zawarła umowę „w celu, który nie może być uważany za działalność zawodową lub gospodarczą tej osoby”.

34. Zatem główna różnica pomiędzy wymienionym przepisem dyrektywy 2008/48 a przepisem konwencji z Lugano II dotyczy – przynajmniej w kontekście niniejszej sprawy – okoliczności, że konsument występuje, odpowiednio, w „umow[ie], którą zawar[ł]” i w „transakcjach objętych [dyrektywą 2008/48]”.

35. Choć dyrektywa 2008/48 nie definiuje pojęcia „transakcji”, to wyszczególnia jednak – w ust. 2 zawartym w art. 2 zatytułowanym „Zakres stosowania” – umowy, do których dyrektywa nie ma zastosowania. W szczególności z art. 2 ust. 2 lit. c) tej dyrektywy wynika, że dyrektywy nie stosuje się do umów o kredyt, którego całkowita kwota jest niższa niż 200 EUR lub wyższa niż 75 000 EUR.

36. Natomiast druga część art. 15 ust. 1 konwencji z Lugano II precyzuje, do jakich umów zawartych przez konsumenta zdefiniowanego jak wyżej, stosuje się przepisy sekcji 4 rozdziału II tej konwencji. Konwencja z Lugano II nie ogranicza jednak zakresu stosowania przepisów tej sekcji do umów, których całkowita kwota jest niższa lub wyższa od jakiejś kwoty.

37. Podsumowując tę część mojej analizy, sądzę więc, że pojęcia „umowy” w rozumieniu art. 15 konwencji z Lugano II i „transakcji” w rozumieniu dyrektywy 2008/48 są niezależne jedno od drugiego, jeżeli chodzi o całkowitą kwotę kredytu przyznanego kredytobiorcy. Ponadto pojęcie „transakcji” w rozumieniu art. 3 lit. a) dyrektywy 2008/48 w związku z jej art. 2 ust. 2 lit. c) determinuje zakres stosowania tej dyrektywy i nie miało być stosowane poza ramami tejże dyrektywy.

W konsekwencji definicje pojęcia „konsumenta” zawarte w konwencji z Lugano II i dyrektywie 2008/48, które charakteryzują konsumenta, odnosząc się odpowiednio do „umowy” i „transakcji”, wydają mi się również niezależne jedna od drugiej, przynajmniej jeżeli chodzi o całkowitą kwotę kredytu przyznanego na podstawie przedmiotowej umowy.

38. Mając na uwadze argumenty wysuwane przez strony, skonfrontuję teraz przedstawioną powyżej wykładnię, po pierwsze, z orzecznictwem Trybunału i ideą spójności pojęć prawa Unii tam opisaną, a po drugie, z objaśnieniami sprawozdania Pocara dotyczącymi art. 15 konwencji z Lugano II. Po trzecie, na koniec, uwzględniając sposób sformułowania pytania prejudycjalnego, zbadam ewentualny wpływ wyboru legislacyjnego dotyczącego transpozycji dyrektywy 2008/48 do prawa krajowego na odpowiedź, jakiej należy udzielić na to pytanie.

1. Spójność pojęć w prawie Unii

39. Przemawia do mnie argumentacja przywołana przez niektórych uczestników postępowania, zgodnie z którą w wyroku Vapenik⁸ Trybunał stał na stanowisku, że w celu zagwarantowania poszanowania celów realizowanych przez prawodawcę Unii w dziedzinie umów zawieranych z udziałem konsumentów, jak również spójności prawa Unii należy zwłaszcza wziąć pod uwagę pojęcie „konsumenta” występujące w innych uregulowaniach prawa Unii.

40. Uważam za oczywiste, że główny przekaz płynący z tego fragmentu wyroku Vapenik⁹ dotyczy nie tylko wykładni pojęcia „konsument”, ale wszystkich pojęć prawa Unii. Niemniej założenie, że należy interpretować pojęcie „umowy” w rozumieniu art. 15 konwencji z Lugano II w świetle pojęcia „transakcji” w rozumieniu art. 3 lit. a) dyrektywy 2008/48 w związku z jej art. 2 ust. 2 lit. c), nie wydaje mi się przekonujące.

41. Otóż konwencja z Lugano II nie wiąże wyłącznie państw członkowskich Unii. Jednak, choć terytorialny zakres stosowania konwencji z Lugano II jest szerszy niż rozporządzenia (WE) nr 44/2001¹⁰ i jego następcy – rozporządzenia (UE) nr 1215/2012¹¹, to w kontekście niniejszej sprawy znaczenie głównego przekazu wyroku Vapenik¹² polega na tym, że ta konwencja i te rozporządzenia mają ten sam przedmiot, kierują się tą samą logiką i zawierają takie same przepisy jurysdykcyjne¹³. Zresztą sądy stosujące konwencję z Lugano II i dokonujące jej wykładni powinny dbać o jednolitą wykładnię równoważnych postanowień tych instrumentów prawnych¹⁴. W konsekwencji należy, po pierwsze, analizować konwencję z Lugano II w kontekście ciągłego współdziałania systemu brukselskiego i systemu z Lugano¹⁵. Po drugie, podobnie jak przepisy tych rozporządzeń, pojęcia znajdujące się w art. 15 konwencji z Lugano II powinny być interpretowane w sposób autonomiczny, głównie poprzez odwołanie się do systematyki i celów tej konwencji, tak aby zapewnić jej jednolite stosowanie we wszystkich państwach nią związanych¹⁶.

8 Wyrok z dnia 5 grudnia 2013 r. (C-508/12, EU:C:2013:790, pkt 25).

9 Wyrok z dnia 5 grudnia 2013 r. (C-508/12, EU:C:2013:790, pkt 25).

10 Rozporządzenie Rady z dnia 22 grudnia 2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.U. 2001, L 12, s. 1 – wyd. spec. w jęz. polskim, rozdz. 19, t. 4, s. 42).

11 Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 12 grudnia 2012 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.U. 2012, L 351, s. 1).

12 Wyrok z dnia 5 grudnia 2013 r. (C-508/12, EU:C:2013:790, pkt 25).

13 Zobacz podobnie opinia 1/03 (nowa konwencja z Lugano) z dnia 7 lutego 2006 r. (EU:C:2006:81, pkt 152).

14 Zobacz Protokół nr 2 w sprawie jednolitej wykładni konwencji oraz w sprawie Stałego Komitetu (Dz.U. 2007, L 339, s. 27). Zobacz również wyrok z dnia 20 grudnia 2017 r., Schlömp (C-467/16, EU:C:2017:993, pkt 47).

15 Zobacz moja opinia w sprawie Schlömp (C-467/16, EU:C:2017:768, pkt 23).

16 Zobacz wyrok z dnia 28 stycznia 2015 r., Kolassa (C-375/13, EU:C:2015:37, pkt 22) oraz moja opinia w tej sprawie (C-375/13, EU:C:2014:2135, pkt 33).

42. W tej sytuacji nie sędzę, by z wyroku Vapenik¹⁷ można było wyciągnąć wnioski pozwalające bronić przeczącej odpowiedzi na pytanie prejudycjalne postawione w niniejszej sprawie.

43. Przede wszystkim w wyroku tym Trybunał dokonał wykładni rozporządzenia (WE) nr 805/2004¹⁸, które współtworzy przestrzeń prawną, w ramach której Unia pragnie rozwijać współpracę sądową w sprawach cywilnych mających skutki transgraniczne. Jednocześnie Trybunał stwierdził, że z uwagi na *uzupełniający charakter* zasad ustanowionych przez rozporządzenie nr 805/2004 w porównaniu z zasadami zawartymi w rozporządzeniu nr 44/2001 przepisy tego ostatniego rozporządzenia okazują się szczególnie istotne¹⁹. Następnie, również w kontekście spójności instrumentów prawnych prawa Unii, Trybunał nawiązał²⁰ do dyrektywy 93/13/EWG²¹ i rozporządzenia (WE) nr 593/2008²². Wybór tych dwóch instrumentów prawnych prawa Unii w kontekście poruszonym w wyroku Vapenik²³ wydaje mi się oczywisty. Rozporządzenie nr 593/2008 ustanawia normy kolizyjne, które są z kolei *uzupełniające* w stosunku do norm jurysdykcyjnych rozporządzenia nr 44/2001²⁴, podczas gdy dyrektywa 93/13, chociaż harmonizuje, tak jak i dyrektywa 2008/48, przepisy prawa materialnego, to zasadniczo znajduje zastosowanie do wszystkich umów zawieranych z udziałem konsumentów i z tego względu *ustanawia uniwersalne standardy*²⁵ ochrony konsumentów w Unii²⁶.

44. Otóż w świetle wyroku Vapenik²⁷ wybór instrumentów prawnych prawa Unii uwzględnianych podczas dokonywania wykładni pojęć pochodzących z innego aktu nie jest przypadkowy. Jest symptomatyczne, że choć sprawa, w której został wydany ten wyrok, dotyczyła zapłaty sumy należnej z tytułu umowy o pożyczkę kwoty pieniędzy, Trybunał nie odwoływał się w niej do dyrektywy 2008/48. Podążając tym tokiem myślowym i uwzględniając okoliczności niniejszej sprawy, nie sędzę, by dyrektywa 2008/48 mogła mieć decydujące znaczenie dla wykładni art. 15 konwencji z Lugano II.

45. Poza tym w wyroku Vapenik²⁸ Trybunał wyprowadził z trzech wymienionych wyżej instrumentów prawnych jeden wniosek o charakterze dość generalnym, a mianowicie, że przewidziany w przepisach prawa Unii cel polegający na ochronie konsumentów, zakładający przywrócenie równości stron w umowach zawieranych pomiędzy konsumentem a przedsiębiorcą, wyklucza stosowanie tych

17 Wyrok z dnia 5 grudnia 2013 r. (C-508/12, EU:C:2013:790).

18 Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 21 kwietnia 2004 r. w sprawie utworzenia europejskiego tytułu egzekucyjnego dla roszczeń bezspornych (Dz.U. 2004, L 143, s. 15 – wyd. spec. w jęz. polskim, rozdz. 19, t. 7, s. 38).

19 Wyrok z dnia 5 grudnia 2013 r., Vapenik (C-508/12, EU:C:2013:790, pkt 25). Odnośnie do uzupełniającego charakteru rozporządzenia nr 805/2004 zob. również motyw 20 tego rozporządzenia, zgodnie z którym ubieganie się o nadanie zaświadczenia europejskiego tytułu egzekucyjnego dla roszczeń bezspornych powinno być fakultatywne dla wierzyciela, który może zamiast tego wybrać system uznawania i wykonywania zgodnie z rozporządzeniem nr 44/2001 lub innymi instrumentami Unii.

20 Wyrok z dnia 5 grudnia 2013 r., Vapenik (C-508/12, EU:C:2013:790, pkt 26, 29).

21 Dyrektywa Rady z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.U. 1993, L 95, s. 29 – wyd. spec. w jęz. polskim, rozdz. 15, t. 2, s. 288).

22 Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 17 czerwca 2008 r. w sprawie prawa właściwego dla zobowiązań umownych (Rzym I) (Dz.U. 2008, L 177, s. 6).

23 Wyrok z dnia 5 grudnia 2013 r. (C-508/12, EU:C:2013:790).

24 Pragnę zauważyć w tym względzie, że Trybunał przeprowadził podobne rozumowanie w wyrokach z dnia 26 maja 1982 r., Ivenel (133/81, EU:C:1982:199, pkt 15) i z dnia 8 marca 1988 r., Arcado (9/87, EU:C:1988:127, pkt 15). W wyrokach tych Trybunał odwołał się do przepisów podpisanej w Rzymie w dniu 19 czerwca 1980 r. (Dz.U. 1980, C 282, s. 1) Konwencji o prawie właściwym dla zobowiązań umownych, dokonując wykładni jednego z przepisów Konwencji z dnia 27 września 1968 r. o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych. Zobacz inny przykład tego rozumowania: wyrok z dnia 14 listopada 2002 r., Baten (C-271/00, EU:C:2002:656, pkt 43), w którym Trybunał dokonał wykładni przepisów tej ostatniej konwencji w świetle rozporządzenia Rady (EWG) nr 1408/71 z dnia 14 czerwca 1971 r. w sprawie stosowania systemów zabezpieczenia społecznego do pracowników najemnych i ich rodzin przemieszczających się we Wspólnocie (Dz.U. 1971, L 149, s. 2 – wyd. spec. w jęz. polskim, rozdz. 5 t. 1, s. 35) ustanawiającego przepisy mające na celu koordynację ustawodawstw krajowych w dziedzinie zabezpieczenia społecznego.

25 Odnośnie do roli dyrektywy 93/13 w systemie prawa Unii zob. moja niedawna opinia w sprawach połączonych Abanca Corporación Bancaria i Bankia (C-70/17 i C-179/17, EU:C:2018:724, pkt 52–55).

26 Podążając tym samym torem, zob. wyrok z dnia 10 września 2015 r., Holterman Ferho Exploitatie i in. (C-47/14, EU:C:2015:574, pkt 41, 42), w którym Trybunał dokonał wykładni pojęcia „pracownika” w rozumieniu art. 18 rozporządzenia nr 44/2001 w świetle wykładni tego pojęcia dokonanej w ramach art. 45 TFUE oraz kilku aktów legislacyjnych Unii. W ten sposób, na podstawie tych wykładni, Trybunał zbudował definicję uniwersalną lub przynajmniej definicję o charakterze generalnym pojęcia „pracownika” w prawie Unii.

27 Wyrok z dnia 5 grudnia 2013 r. (C-508/12, EU:C:2013:790).

28 Wyrok z dnia 5 grudnia 2013 r. (C-508/12, EU:C:2013:790, pkt 26–31).

przepisów w stosunku do osób, wobec których ochrona ta nie jest uzasadniona²⁹. Jednak tezy, zgodnie z którą ze względu na warunki umowy, takie jak całkowita kwota kredytu, nie należy uważać strony tej umowy za konsumenta w rozumieniu pewnej dyrektywy, nie można uznać za tego rodzaju wnioski o charakterze generalnym, które można by porównywać z wnioskami przedstawionymi w wyroku Vapenik³⁰.

46. Wreszcie po trzecie, nawet w kontekście uregulowań, które, jak wskazują ich motywy, mają w sposób wyraźny zmierzać do wzajemnej zgodności³¹, czyli w kontekście rozporządzeń nr 864/2007 i nr 44/2001, Trybunał wskazał w wyroku Kainz³², późniejszym w stosunku do wyroku Vapenik³³, że „dążenie do spójności w żadnym wypadku nie może prowadzić do nadania przepisom rozporządzenia nr 44/2001 wykładni, która nie byłaby powiązana z ustanowionym w nim systemem i jego celami”.

47. Tymczasem cele dyrektywy 2008/48 i konwencji z Lugano II różnią się w sposób istotny. Dyrektywa 2008/48 zmierza do harmonizacji niektórych aspektów przepisów regulujących umowy o kredyt konsumencki, zwłaszcza warunków dotyczących informacji udzielanych konsumentowi/kredytobiorcy, podczas gdy celem konwencji z Lugano II jest ustalenie zasad umożliwiających określenie sądu właściwego do orzekania w sporze w sprawie cywilnej lub handlowej. W przypadku tej konwencji przepisy jej sekcji 4 rozdziału II podyktowała troska, by chronić konsumenta jako stronę umowy uważaną za ekonomicznie słabszą i mniej doświadczoną pod względem prawnym niż jej kontrahent.

48. Zakładany przez sąd w pytaniu prejudycjalnym paralelizm oznaczający, że związane z całkowitą kwotą kredytu progi przewidziane w dyrektywie 2008/48 ograniczają zakres stosowania art. 15 konwencji z Lugano II, prowadziłby do takiej sytuacji, że osoby, które zawarły umowę o kredyt, którego całkowita kwota byłaby niższa niż 200 EUR, nie byłyby uważane za „konsumentów” i nie mogłyby się powoływać na ten przepis konwencji z Lugano II. Tymczasem wydaje mi się, że taka sytuacja nie byłaby zgodna z celami konwencji z Lugano II. Jest oczywiste, że w odniesieniu do bycia słabszą stroną umowy nie ma zasadniczej różnicy pomiędzy osobą, która zawarła umowę kredytową na 100 EUR a osobą, która zawarła taką umowę na kwotę 200 EUR.

49. Podsumowując, należy stwierdzić, że możliwe jest sięganie do innych instrumentów prawnych prawa Unii przy dokonywaniu wykładni przepisów konwencji z Lugano II lub ogółu przepisów prawa prywatnego międzynarodowego Unii. Instrumenty te mogą zatem stanowić wskazówki odnośnie do wykładni pojęć zawartych w takich przepisach.

50. Należy jednak zachować ostrożność w ramach takiej wykładni inspirowanej się innymi instrumentami prawnymi prawa Unii, ponieważ istnieje ryzyko wyciągnięcia zbyt daleko idących wniosków. Otóż po pierwsze, trzeba starannie dokonać wyboru tych instrumentów prawnych w zależności od ich związku z aktem, którego wykładni się dokonuje, i roli pełnionej przez nie

29 Wykładnia ta znalazła swoje potwierdzenie w wyroku z dnia 25 stycznia 2018 r., Schrems (C-498/16, EU:C:2018:37, pkt 28), w którym Trybunał podtrzymał linię orzecznictwa zapoczątkowaną w wyroku Vapenik, zgodnie z którą należy wziąć pod uwagę także pojęcie „konsumenta” występujące w innych uregulowaniach prawa Unii. Niemniej, z wyjątkiem odniesienia o charakterze dość generalnym do art. 169 ust. 1 TFUE, wyrok Schrems nie zawiera odniesień do innych przepisów prawa Unii. W szczególności, wymieniając art. 169 ust. 1 TFUE, Trybunał wskazał, że wykładnia pojęcia „konsumenta”, która wykluczałaby podejmowanie określonych działalności, sprowadzałaby się do uniemożliwienia skutecznej ochrony praw przysługujących konsumentowi w stosunku do drugiej strony umowy mającej status przedsiębiorcy i że taka wykładnia godziłaby w ustanowione tym artykułem traktatu cele dotyczące popierania prawa konsumentów do organizowania się dla zachowania ich interesów. Można by nawet argumentować, że mimo odwołania się w wyroku Schrems (pkt 28) do wyroku Vapenik nie chodziło o dokonanie skoordynowanej wykładni pojęcia „konsumenta”, lecz o wykładnię systemową pozwalającą na zapewnienie skuteczności prawa Unii i realizację jego celu ochrony konsumentów.

30 Wyrok z dnia 5 grudnia 2013 r. (C-508/12, EU:C:2013:790).

31 Zgodnie z motywem 7 rozporządzenia (WE) nr 864/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 lipca 2007 r. dotyczącego prawa właściwego dla zobowiązań pozaumownych („Rzym II”) (Dz.U. 2007, L 199, s. 40) przedmiotowy zakres zastosowania oraz przepisy tego rozporządzenia powinny być spójne z rozporządzeniem nr 44/2001 oraz z instrumentami dotyczącymi prawa właściwego dla zobowiązań umownych.

32 Wyrok z dnia 16 stycznia 2014 r. (C-45/13, EU:C:2014:7, pkt 20).

33 Wyrok z dnia 5 grudnia 2013 r. (C-508/12, EU:C:2013:790).

w systemie prawa Unii. Po drugie, o ile można czerpać z takich źródeł inspiracje co do wniosków o charakterze generalnym, to wnioski te nie mogą jednak dotyczyć pomniejszych szczegółów, poprzez które prawodawca Unii określa zakres stosowania instrumentów prawnych o szczególnym i ograniczonym zasięgu. Po trzecie, na koniec, spójna wykładnia pojęć zawartych w aktach prawa międzynarodowego prywatnego Unii nie może prowadzić do takiej wykładni przepisów tych aktów, która nie byłaby powiązana z ich systemem i celami.

51. Zatem w świetle powyższych trzech uwag nie można przyjąć zakładanego w pytaniu prejudycjalnym paralelizmu pomiędzy pojęciami konwencji z Lugano II i dyrektywy 2008/48.

2. Sprawozdanie Pocara

52. Jak wskazuje część uczestników postępowania w uwagach przedstawionych na piśmie, z pkt 81 sprawozdania Pocara wynika, że szeroka koncepcja pojęcia „umów z udziałem konsumentów” przyjęta w ramach art. 15 konwencji z Lugano II obejmuje wszystkie umowy, które należą do zakresu stosowania dyrektyw Unii jako umowy zawarte z udziałem konsumentów, w tym umowy, w ramach których kredytodawca udziela konsumentowi kredytu lub daje przyrzeczenie udzielenia kredytu w formie odroczonej spłaty, pożyczki lub innego podobnego świadczenia finansowego w zakresie, w jakim umowy te są regulowane dyrektywą 87/102/EWG³⁴, która, jak przypominam, została uchylona i zastąpiona dyrektywą 2008/48³⁵.

53. Jednak wniosek, który wywodzi powódka w postępowaniu głównym z tego fragmentu sprawozdania Pocara, a mianowicie, że należałoby odpowiedzieć przecząco na pytanie prejudycjalne, nie wydaje się być zgodny z intencjami autora tego sprawozdania.

54. Podobnie jak Komisja uważam, że aby zrozumieć pkt 81 sprawozdania Pocara, należy właściwie zidentyfikować rolę art. 15 konwencji z Lugano II w systemie norm jurysdykcyjnych ustanowionym przez tę konwencję.

55. Pod rządami instrumentu poprzedzającego konwencję z Lugano II, czyli pierwszej konwencji z Lugano³⁶, przepisy sekcji 4 jej rozdziału II miały zastosowanie, zgodnie z art. 13 tej konwencji, do ograniczonej kategorii umów. Artykuł 15 konwencji z Lugano II znacząco rozszerzył wachlarz umów objętych przepisami tej sekcji.

56. Otóż jak wynika z pkt 81 sprawozdania Pocara, podczas gdy art. 13 akapit pierwszy pkt 3 konwencji z Lugano zawierał odniesienie do „innych umów, jeżeli ich przedmiotem jest świadczenie usługi lub dostawa rzeczy ruchomych”, art. 15 ust. 1 lit. c) konwencji z Lugano II dotyczy „wszystkich innych przypadków”, nie precyzując w sposób zawężający przedmiotu danej umowy. Aby zilustrować przekształcenie zakresu stosowania przepisów sekcji 4 rozdziału II konwencji z Lugano, sprawozdanie Pocara odnosi się do kilku dyrektyw w prawie Unii. Nie należy jednak odczytywać tych odniesień

34 Dyrektywa Rady z dnia 22 grudnia 1986 r. w sprawie zbliżenia przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych państw członkowskich dotyczących kredytu konsumenckiego (Dz.U. 1987, L 42, s. 48 – wyd. spec. w jęz. polskim, rozdz. 15, t. 1, s. 326).

35 W tym względzie pragnę podnieść, że uczestnicy postępowania w różny sposób interpretują pkt 81 sprawozdania Pocara. Powódka w postępowaniu głównym uważa, że wykładni art. 15 konwencji z Lugano II należy dokonywać w świetle dyrektywy 2008/48. Natomiast rząd szwajcarski interpretuje pkt 81 sprawozdania Pocara w ten sposób, że wszystkie umowy, które podlegają dyrektywie 2008/48, są objęte również zakresem pojęcia „umów z udziałem konsumenta” podlegających konwencji z Lugano II. Jednak nie można wywodzić z tego wniosku przeciwnego, czyli że automatycznie należałoby wykluczyć z zakresu stosowania chroniących konsumentów przepisów konwencji z Lugano II pewne umowy z tego tylko powodu, że nie są one objęte zakresem stosowania wymienionej dyrektywy lub instrumentów, które ją zastąpiły, czyli dyrektywy 2008/48. Komisja opowiada się za to raczej za interpretacją pkt 81 tego sprawozdania przedstawioną w pkt 55 i 56 niniejszej opinii.

36 Konwencja o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych, sporządzona w Lugano dnia 16 września 1988 r. (Dz.U. 1988, L 319, s. 9; zwana dalej „konwencją z Lugano”).

w ten sposób, że zakresy zastosowania tych dyrektyw, z jednej strony, i zakres zastosowania konwencji z Lugano, z drugiej strony, zostały skoordynowane w najmniejszych szczegółach. Wymienione odniesienia posłużyły natomiast do zilustrowania umów, które z uwagi na ich przedmiot zostały objęte zakresem stosowania przepisów sekcji 4 rozdziału II konwencji z Lugano II.

57. Lektura sprawozdania Pocara nie pozwala zatem na sformułowanie wniosku, że umowa, która generalnie, ze względu na jej cel, jest objęta zakresem stosowania dyrektywy 2008/48, lecz która jest wykluczona z zakresu stosowania tej dyrektywy z powodu całkowitej kwoty kredytu, automatycznie nie podlega przepisom sekcji 4 rozdziału II konwencji z Lugano II.

3. Wpływ wyboru legislacyjnego dotyczącego transpozycji dyrektywy 2008/48 na odpowiedź, której należy udzielić na pytanie prejudycjalne

58. Sposób sformułowania pytania prejudycjalnego skłania do zbadania, czy odpowiedź na to pytanie zależy od wyboru dokonanego przez ustawodawcę krajowego w kwestii wprowadzenia, czy też nie, przepisów transponujących dyrektywę 2008/48 w dziedzinach niepodlegających zakresowi stosowania tej dyrektywy. Takie uprawnienie państw członkowskich zostało im wyraźnie przyznane w motywie 10 dyrektywy 2008/48, zgodnie z którym „państwo członkowskie mogłoby [...] utrzymywać lub wprowadzać przepisy krajowe odpowiadające przepisom niniejszej dyrektywy lub niektórym jej przepisom w stosunku do umów o kredyt nieobjętych zakresem stosowania niniejszej dyrektywy, na przykład w stosunku do umów o kredyt w kwocie niższej niż 200 EUR lub wyższej niż 75 000 EUR”.

59. Jednak w świetle przedstawionych poprzednio rozważań, a zwłaszcza okoliczności, że pojęcia z art. 15 konwencji z Lugano II należy interpretować w sposób autonomiczny, jedyną konstatacją, której można dokonać, jest stwierdzenie, że wybór ustawodawcy krajowego odnośnie do zakresu stosowania postanowień przyjętych przy okazji transponowania dyrektywy 2008/48 nie ma żadnego znaczenia w kontekście kwestii prawnej poruszonej w pytaniu prejudycjalnym.

60. Poza tym, jak zauważa to rząd szwajcarski, należy wziąć pod uwagę, że niektóre państwa związane konwencją z Lugano II nie stosują dyrektywy 2008/48. Zatem niezależnie od tego, jak należy interpretować pytanie prejudycjalne, mogłoby się okazać w danym przypadku, że w prawie zainteresowanego państwa nie wprowadzono żadnej transpozycji dyrektywy 2008/48.

61. W wyniku przedstawionej powyżej analizy uważam, że osoba, która zawarła umowę o kredyt dla celów prywatnych, nie traci przymiotu konsumenta w rozumieniu art. 15 ust. 1 konwencji z Lugano II, jeśli ze względu na całkowitą kwotę kredytu przedmiotowa umowa nie jest objęta zakresem stosowania dyrektywy 2008/48. Poza tym w świetle orzecznictwa Trybunału progi związane z całkowitą kwotą kredytu, przewidziane w art. 2 ust. 2 lit. c) tej dyrektywy, nie mogą być stosowane w odniesieniu do art. 15 ust. 1 konwencji z Lugano II³⁷. Objasnienia zawarte w sprawozdaniu Pocara³⁸ nie prowadzą do zakwestionowania tego stwierdzenia. Ponadto sąd, który zamierza stosować art. 15 konwencji z Lugano II, nie jest związany szczegółowymi przepisami prawa materialnego przyjętymi przy okazji transpozycji dyrektywy 2008/48. Brak jest paralelizmu zakładanego w pytaniu prejudycjalnym³⁹.

³⁷ Zobacz pkt 58–60 niniejszej opinii.

³⁸ Zobacz pkt 57 niniejszej opinii.

³⁹ Zobacz pkt 49–51 niniejszej opinii.

VI. Wnioski

62. W świetle wszystkich powyższych rozważań proponuję, żeby Trybunał udzielił na pytanie zadane przez Cour de cassation (sąd kasacyjny, Luksemburg) następującej odpowiedzi:

Wykładni art. 15 Konwencji o jurysdykcji i uznawaniu oraz wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych, podpisanej w dniu 30 października 2007 r. i zatwierdzonej w imieniu Wspólnoty decyzją Rady 2009/430/WE z dnia 27 listopada 2008 r. należy dokonywać w ten sposób, że osoba, która zawarła umowę o kredyt w celach prywatnych, nie traci przymiotu konsumenta w rozumieniu tego artykułu, w sytuacji gdy ze względu na całkowitą kwotę kredytu przedmiotowa umowa nie jest objęta zakresem stosowania dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/48/WE z dnia 23 kwietnia 2008 r. w sprawie umów o kredyt konsumencki oraz uchylającej dyrektywę Rady 87/102/EWG.